

Милица С. Јоковић¹
Универзитет у Београду,
Факултет политичких наука,
Одељење за новинарство
и комунологију,
Београд (Србија)

УДК 316.45/.46:32
328.185
343.352/.353
Преиледни рад
Прихваћен 11.10.2017.
doi:10.5937/socpreg51-15212

ИНТЕРЕСИ И КОРУПЦИЈА²

Сажетак: У раду се анализира повезаност интереса и корупције, посебно корупције и политичких интереса. Најпре, разматра се појам интереса, односно његова значења и значај како за појединца, тако и за друштво. Дата је и класификација интереса Албиона Вудберија Смола (Albion Woodbury Small). Посебно је истакнут сусрет различитих интереса са којим отпочињу сукобљавања међу људима. Анализирани су појединачни, посебни и општи интереси, као и њихови међусобни односи. Обрађена су и два нивоа сукоба интереса: сукоб јавног и приватног интереса и сукоб интереса у оквиру јавних положаја. Однос интереса у друштву и политици најбоље се решава доношењем закона, односно увођењем владавине права у политички поредак. Без тога интересна оријентисаност политичара може лако да заврши у злоупотребама и нелегалностима. Управо из злоупотреба и нелегалности отварају се могућности за разне врсте коруптивних радњи.

Кључне речи: корупција, интерес, политика, злоупотреба овлашћења, владавина закона.

Значај интереса за друштвени и политички живот

Интерес означава човекову усмереност, заинтересованост за неку ствар, идеју, објекат или другу особу. Интерес је један од човекових примарних циљева и зато му је пажња усмерена ка његовом постизању. Колики значај и моћ имају интереси за људски живот истакао је Томас Хобс (Thomas Hobbes) када је изрекао да и „када би геометријски аксиоми задирали у интересе људи, они би сигурно били оспоравани” (Рашић, 1983, стр. 11–12). Интерес често изражава човекову тежњу и настојање за остваривање властитих жеља, прохтева и потреба. Што је човекова

¹ milica.jokovic@fpn.bg.ac.rs

² Рад је допуњени део текста из мастер рада *Политичка моћ и системска корупција* одбрањеног на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Текст је настао у оквиру научно-истраживачког пројекта Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, *Политички идентитет Србије у рејоналном и глобалном контексту* (евиденциони број: 179076), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

заинтересованост јача, јачи је и његов интерес. „Како неки интерес расте, он тако и ствара трајан тензионални услов који води саобразном понашању, а такође дела и као неми агенс у одабирању и упућивању било чега што је у вези с тим интересом” (Olport, 1969, стр. 307–308). Француски филозоф Клод Едријен Хелветијус (Claude Adrien Helvétius), на Хобсовом трагу, записао је: „Интерес је свемоћни чаробњак који у очима свих бића мења изглед сваког предмета” (Pašić, 1983, стр. 11).

Израз интерес првобитно је употребљаван као „’плод’ што га доноси новац (и данас се често говори да се капитал, односно новац оплођује)” (Mirić, 1973, стр. 34). С обзиром на то да је сваки интерес усмерен ка неком властитом добру, вредности, идеји, објекту, није изненађујуће што се у већини случајева везивао и за новац. „Inter-esse, бити између означава увијек неку посебност, у односу спрам нечег другог, неке друге посебности” (Mirić, 1973, стр. 34). Другим речима, интерес се односи на човекову стриктно усмерену намеру да се активира ка некоме (другом појединцу) или ка нечему (објекту). Предмет његове заинтересованости може да буде властита жеља, прохтев или потреба, што се назива личним интересом, али пак заједничка (друштвена) усмерена жеља, прохтев или потреба, која је у друштвеном интересу. Без обзира на то да ли појам интереса употребљавамо као лични или као друштвени, њега карактерише покретачка снага и спона свих људских узајамних односа.

Неспорно је, дакле, да постоје разне врсте и поделе интереса, али ипак колико год се трудили и покушавали, никада их не можемо све обухватити класификацијама. Немачки филозоф Едуард Шпрангер (Eduard Spranger) сачинио је класификацију основних интереса према областима људског интересовања. То су следећи интереси: 1. теоријски, у чијем је средишту интерес за сазнање истине; 2. економски, који је преокупран стицањем материјалног богатства; 3. естетски, који трага за лепотом; 4. социјални, као брига за људе, односно трагање за начинима социјалне сигурности и стабилности; 5. политички, тежња да се освоји власт; и, 6. религиозни, тежња за већим смислом којим се постиже јединство овоземаљског и оностраног (Zvonarević, 1978, стр. 255). Амерички социолог Албион Вудбери Смол (Albion Woodbury Small) направио је класификацију по којој постоји „шест основних људских интереса: за здрављем, за богатством, за друштвеношћу, за знањем, за љепотом и за праведношћу” (Mirić, 1973, стр. 35). Он је сматрао да су ти интереси основа покретачка сила свих људских поступака.

Друштвени живот, односно живот у заједници, није у стању равнотеже; најчешће га одликује нестабилност, стална променљивост међусобних односа појединаца и друштвених група, смењивање односа моћи, надређених и подређених положаја. Живот у друштву заснива се на сусрету различитих интереса. У том сусрету они се сукобљавају приликом задовољавања, односно реализације потреба и циљева појединаца и друштвених група. Како се друштво с временом развија и напредује, расте и број ситуација у којима људи налазе све мање додирних тачака. Развојем и појавом убрзане глобализације становништво добија прилику да бира и прави избор између мноштва понуђених опција.

Чим се пред појединца постави могућност избора, он долази у ситуацију да одабере оно шта највише одговара његовим појединачним жељама и потребама. При томе, појединац ретко води рачуна о потребама и интересима других људи. Он

се најчешће руководи егоистичним интересима. Проблем настаје управо због тога што ниједно друштво није достигло толики степен развоја да може да задовољи разнолике потребе и жеље. И природа и друштва оскудни су у односу на људске потребе и жеље. Због тога у њиховом задовољавању претеже органски принцип „јачег и моћнијег”. Онај ко у друштвеној хијерархији има надређен положај добија могућност да сопствени интерес задовољи на рачун другог појединца, оног који је подређен. Подређени у такмичењу с надређеним губи битку. Политика је област друштвеног живота која најделотворније омогућава наметање сопствених жеља и интереса другим појединцима и групама. Интерес је кључни појам за обухватније схватање и разумевање политичке моћи оних на власти, односно функционера.

Живећи у друштву са другим појединцима и групама, човек настоји да задовољи сопствене разноврсне потребе, од најосновнијих егзистенцијалних до луксузних. Приликом задовољавања потреба човек се често сукобљава с другим појединцима. Сукоб настаје када га ти други ометају у задовољавању потреба и интереса, а и други појединци, такође, желе да задовоље неку своју потребу или жељу, односно остваре свој интерес. Људи се међусобно и разликују по начину на који остварују и задовољавају своје потребе, интересе и друге циљеве. Једни поступају тако што користе сва могућа средства, не водећи рачуна да ли су она дозвољена и примерена, односно да ли доводе друге у питање наносећи им штету и доводећи у питање њихово добро. Други пак воде рачуна о употреби средстава када задовољавају своје потребе. Они сматрају да нису дозвољена сва средства већ само она која неће угрозити потребе, интересе и циљеве других људи. Гордон Вилард Олпорт (Gordon Willard Allport) је добро приметио да је, кад је у питању реализација интереса, важна компетенција, посебно изражена у зрелом добу личности. Према Олпорту, „ми опстајемо у животу кроз компетенцију, развијамо се кроз компетенцију, ’остварујемо себе’ кроз компетенцију” (Olport, 1969, стр. 279).

Треба напоменути да се, без обзира на то о којим интересима је реч – општим, посебним или појединачним – у друштву тешко постиже сагласност о томе шта је општи, то јест јавни интерес, који би одговарао свима и који би повезао све појединце и друштвене групе. Општи интерес се често користи као најјаче оружје за манипулацију и контролу. Иза општег интереса најчешће стоје појединачни или посебни интереси. Има ситуација када иза појединачног или посебног интереса произилази општи интерес. Често се, међутим, општи интерес користи као „параван” за прикривање нечијих појединачних или групних потреба, жеља и прохтева. Они који се боре за освајање високих друштвених и државних положаја знају да се у неким ситуацијама позивају на општи интерес грађана и читавог друштва. На тај начин стичу подршку широких друштвених маса. После се испостави да се иза реторике о општем интересу скривао себични интерес. Када освоје власт, они своје појединачне и групне интересе прогласе за опште, а кад почну да их задовољавају, грађанима наносе неправду, несигурност, нестабилност и патњу. Интереси могу да произведу, ако се добро не одмере, велике социјалне разлике и да почине велике и често непоправљиве неправде.

Из природе интереса могао би се извући закључак да је интерес дубоко повезан с појединцем и да нема шире заједничко утемељење. То би, међутим, важно само у случају да појединци могу да живе ван друштва. Стога такав закључак

не би био тачан. Ступајући у друштвене односе с другим члановима заједнице, појединци управо ступају у односе повезаности и осећаја припадања заједници. Дејвид Хјум (David Hume) је сматрао да је „интерес сваког појединца [...] тесно повезан са интересом заједнице [...] Корисност је само тенденција ка извесном циљу, тако да је контрадикторно рећи да све може бити средство за постизање циља, уколико сам тај циљ не делује на нас својом разумношћу” (Hјum, 2015, стр. 62–63). Они тек у међусобним односима задовољавају одређене потребе које су им заједничке и које произилазе из њихове повезаности. Неспорно је да општи интереси немају покретачку снагу кад су у питању појединци јер их општи интереси тешко подстичу на њихово деловање и акције у којима немају опипљиву корист. Њих првенствено мотивишу њихове личне жеље и задовољства. „У интересу се види трајна диспозиција која за њему одговарајуће предмете буди повећану пажњу и живо занимање” (Neuendorff, 1991, стр. 11–12).

Појединачни, посебни и општи интереси

Појединачни интерес тера човека на активизам и укључивање у друштвене токове зарад сопствене користи. Склон је да омогући или подстакне и друге да се окористе, рачунајући да ће из тога и сам извући корист за себе. Идеју о важности појединачног интереса утемељели су и развили Џон Лок (John Locke), Џереми Бентам (Jeremy Bentham) и Адам Смит (Adam Smith). Лок сматра да је за појединца најважнији и најбитнији сопствени интерес. Према њему, држава се темељи на интересу појединаца и њена је дужност да заштити својину појединаца. „Држава је, по мени, заједница људи конституисана само због постизања, очувања и унапређења њихових сопствених грађанских интереса” (Locke, 1978, стр. 140). Бентам је истицао да су појединачни интереси једини прави и реални интереси: „Бесмислено је говорити о интересу заједнице без разумевања шта подразумева интерес појединца” (Bentham, 2010, стр. 7). Смит сматра да појединце заокупљују само тренутни интереси. Интереси везани за будућност за њих су далеки. Он сматра да појединци „штедљивост, радиност и марљивост [...] користе једино за стицање богатства” (Smit, 2008, стр. 168). Такође, Смит истиче да „појединац обично не намерава да унапређује јавни интерес, нити зна колико га унапређује [...] Кад он следи свој интерес, он често унапређује интерес друштва делотворније него кад стварно настоји да га унапређује” (Smit, 1998, стр. 377). У настојању да прибави материјална средства за опстанак, међутим, појединац често прибави и више него што му је потребно и при томе лако завршава у алавости и грамзивости. „Почетком осамнаестог века, Шафтсбери (Shaftsbury) дефинише интерес као ’жељу за таквим погодностима, на основу којих смо добро збринути и осигурани’ [...] Хјум на сличан начин употребљава изразе ’страст интереса’ или ’интересна склоност’ као синониме ’за похлепу за стицањем добара’ [...]” (Hiršman, 1999, стр. 59).

Када је реч о задовољавању потреба, жеља и интереса, човек често губи границу. Што више поседује, његови апетити се проширују. Појединцу није довољно само да задовољи основне егзистенцијалне потребе него је често склон да узима од друштва и других и оно што му не припада. Грамзивост је последица човекове природе да прикупља и скупља ради егзистенцијалне сигурности. Имануел Кант (Immanuel

Kant) сматра да грамзивост „садржи моћ за коју се вјерује да је довољна да замијени недостатак сваке друге” (Kant, 2003, стр. 153). Она најчешће долази до изражаја у периодима човекове неизвесности и нестабилности. Да би стекао сигурност, он је осигурава управо грамзивошћу. Грамзивост се посебно појачава код оних који су у дугом периоду имали неизвесну егзистенцијалну ситуацију. Када се докопају друштвеног положаја, такви знају да покажу неслућену грамзивост. „Грамзивост је извор свих греха – говораше Апостол – зато што она узима богатство као сврху, а она је само средство, а у томе је срж греха: узимати средство као сврху, занемарити и потценити сврху” (Упамано, 1967, стр. 121). Она, с једне стране, може бити оправдана јер је у човековој природи да се бори и такмичи са другима за опстанак и да буде најбољи и најуспешнији у ономе што ради. С друге стране, међутим, грамзивост, то јест похлепа похлепа, може бити последица човекове неумерености и незаситости. У тој ситуацији она је опасна и рђава и за појединаца и за друштво.

Кад појединац приликом остваривања властитих интереса буде ометен или заустављен нечијим другим интересима и жељама, онда долази до изражаја његова биолошка природа. У њему се буде себични, „животињски” импулси и инстинкти. Ако нема културних и моралних стега, он не бира средства против других који му стају на пут и у стању је да руши све пред собом док не оствари сопствени интерес.

Општи интерес је тешко дефинисати јер људи о тој теми имају различита виђења. За једне је општи интерес прихватљив јер задовољава и њихове појединачне и посебне потребе, а за друге није јер себе не виде у оквиру њега. Ако општи интерес није јасан и прецизно одређен, у различитим тумачењима може се злоупотребити. Општи интерес је, по природи, више апстрактан него конкретан. Он није збир појединачних интереса, али може да произилази из сличности потреба и сагласности у њиховом задовољавању. Искуство показује да повезивање интереса различитих индивидуа у заједници може да изазове њихово међусобно удаљавање, а не спајање, повезивање и стапање. Општи интерес постаје конкретан у случајевима када је везан за задовољавање основних, елементарних, потреба и права свих чланова друштва. Он се најчешће односи на примарне потребе, емоционалне потребе, право на живот, слободу, својину... Општи интерес је општи само у случају када оптимално задовољава велики број појединаца и група. Мишел Фуко (Michel Foucault) сматра да код људи треба „поспешити и оживети интерес за корисно и поштено” (Фуко, 1997, стр. 104). Другим речима, што је општи интерес апстрактнији, неодређенији, мање конкретизован, чешће завршава тиме што појединци и групе своје потребе и интересе прогласе општим (заједничким).

Често се истиче да су општи и посебни интереси супротстављени, али то се ретко догађа. Оно што је правило кад су у питању интереси јесте да се најчешће посебни интереси међусобно сукобљавају. И у ситуацијама кад привидно изгледа да се супротстављају општи и посебни интерес није реч о томе него је у питању супротстављање двају посебних интереса. Другим речима, друштвени живот одликује динамична борба у којој се међусобно сукобљавају појединачни и посебни интереси, а који се приказују у различитим интересно оријентисаним ситуацијама као општи. Та супротстављеност и смена различитих интереса је нешто што прожима људске заједнице током историје и неспорно је реалност њиховог функционисања. Кад политичари наглашавају да су прецизно дефинисали опште интересе грађана, то је

често маска иза које се крију интереси повлашћених и привилегованих друштвених група и појединаца. Опште интересе користе само да би се докопали власти или, ако су већ на власти, да учврсте положај. То је параван за остваривање појединачних, себичних интереса моћника, а све у име општег добра, користи, благостања и среће свих у заједници. Да би ти појединци заузели и одржали повлашћени и привилеговани положај моћи, међутим, неопходно је да поред сопствених задовољавају и потребе и прохтеве појединаца и група који су посредовали приликом њиховог доласка на власт. На тај начин пада се у стање зависности које често прераста у цену оних који су их подржавали. Због тога морају да задовоље и њихове потребе и интересе. То је једна врста расподеле у задовољавању интереса која остаје у појединачним и посебним оквирима. Ако то изневере, могу да очекују да ће им изневерени на исти начин узвратити кад се докопају моћи.

Искуство је показало да се злоупотребе после смене власти не кажњавају иако се у предизборним кампањама обећава да ће сви који су их чинили одговарати и бити санкционисани. То, међутим, новоизабрани представници власти не чине јер и сами, одмах на почетку, отпочињу да задовољавају личне и посебне интересе и због тога не покрећу било какве процесе. Свесни су да би на тај начин и себи онемогућили да, ради задовољавања личних потреба и интереса, прибегавају узурпацијама и злоупотребима.

Човекова потреба није само појединачна, већ је и друштвена, а управо у политици спајају се појединачно и друштвено. Због тога је политика делом и посредник, односно спона различитих интереса – појединачних, посебних и општих. Владавина која би требало да промовише вредност задовољавања и појединачног и посебног и општег интереса јесте демократија. „Демократија мора бити трагање и задовољавање заједничких потреба и интереса, за шта је потребно – осим што их треба дефинисати и навести – да се установе приоритети и створи клима сарадње и кооперације” (Kamps, 2007, стр. 8). То је најбољи начин да се ти различити, често супротстављени интереси, задовоље уз много мање муке и труда.

Ако политику дефинишемо као „институционалну друштвену моћ посредовања међу интересима, али и као борбу да се таква моћ задобије, или да се на њу дјелује” (Mirić, 1973, стр. 38), онда она има великог значаја у задовољавању људских потреба и жеља. Политика је данас, као и у Аристотелово доба, практична делатност која је, између осталог, у служби интересног повезивања људи. За разлику од Платона, који је конструисао идеалну државу где су интереси у хармонији, а ту хармонију управо намеће и одржава општи интерес, у Аристотеловом видном пољу доминирају вредности и – корист. Аристотел је сматрао да политику и политички живот треба да воде две универзалне вредности – правда и добро, и да она служи добробити свих грађана. Другим речима, у темељу његовог схватања политике поред две универзалне вредности је и корист, модерним језиком речено – интерес. Аристотел је тврдио да ће правда и добро битно утицати да се различити интереси у политичкој заједници колико-толико одмере. Према Аристотелу, добро и правда „захтевају да се има у виду корист целе државе и интереси свих грађана, а грађанин је, уопште узев, онај који има права и да влада и да се потчињава, али је у сваком државном уређењу друкчији” (Aristotel, 1970b, стр. 98). Он се залагао за меру између појединачних, посебних и општих интереса.

Нажалост, кад се политика одвојила од правде и добра, она је лако постала плен себичних интереса појединаца. Кад себични интереси овладају политичком заједницом, људи постају прагматични, чак огољено прагматични. Тако се дешава да њих не воде ни универзалне вредности, ни идеологије, већ само огољени прагматизам. То је разлог да у савременој политици људе више воде њихови интереси него погледи на свет, идеје и убеђења. У таквој политици грађани често постају жртве егоистичних интереса појединаца или група које су се докопале власти. И учешће у политичком животу најчешће је мотивисано личним интересима.

Егоистични интереси у политици не могу да обезбеде стабилност у заједници. Они гутају интересе других, посебно немоћних и угрожених. Такође, поспешују велику економску и социјалну несигурност и разарају политичке институције. У незајажљивости, егоистички интереси уништавају и вредности и вредносни систем, без којег друштво и држава не могу да се оријентишу и да се на бољи начин интегришу. Превласт појединачних интереса у политичком животу заједнице, посебно њихово наметање као општих, води томе да се остали чланови заједнице претворе у масу која им служи за манипулације помоћу којих се одржавају на власти.

Кроз политику супротстављени интереси могу да дођу до изражаја. Они показују колико је једно друштво разнолико, али и подељено. Интереси, такође, показују односе моћи, пре свега политичке моћи, која представља најзначајнији елемент политичке власти.

Сукоб јавног и приватног интереса као ризик за коруптивне радње

Људски интереси су покретачи активности. Без интереса људи су незаинтересовани и у појединачном и у групном животу. Управо интереси најснажније и најмоћније мотивишу људе. Кад почињу да остварују своје интересе, они долазе у позицију супротстављености. Супротстављени интереси најчешће изазивају сукобе, и манифестне и латентне. Да сукоби због интереса не би прерасли у велика непријатељства, па и у ратове, потребно их је усаглашавати, односно налазити меру њиховог остваривања, а да никоме не направе велику штету. У добро уређеним друштвима, интереси су разграничени и прецизно одређени. У темељу свих интереса су појединачни интереси из којих се, према припадништву групама, издвајају посебни интереси, а на нивоу целокупног друштва – општи интереси. Појединци у друштву треба да буду сагласни када се одређују општи интереси, а они који их реализују (политичари) да имају способност да процене колико и на који начин се они могу остварити, а да при томе не угрозе појединачне и посебне интересе. Да појединачни интереси не би били угрожени потребно је да се код појединаца угради и развије морално васпитање, односно морална култура. Исправно је Пол Холбах (Paul-Henri Thiry, Baron d'Holbach) констатовао да би морал „био узалудна теорија кад не би доказао људима да је њихов највиши интерес управо у томе да буду ваљани и врли...“ (Holbah, 1950, стр. 207).

Нарушавање интереса у политичком животу везано је за политичаре и све који се баве јавним пословима. „Постоји разлика између улоге коју сваки званичник има у јавној и личној сфери. У савременим демократијама представници државе имају

мандат да би служили целокупној јавности, а не да би привилеговали пријатеље и рођаке...” (Karklins, 2007, стр. 109). Уколико, међутим, њихов положај и улоге нису јасно дефинисани могуће су злоупотребе, које најчешће настају управо приликом остваривања интереса. Сукоб интереса при њиховом остваривању велики је ризик када је у питању корупција. У једном од општеприхваћених одређења корупције она је дефинисана као злоупотреба јавног положаја или овлашћења ради остваривања личног или приватног интереса на рачун општег интереса (Antonić, 2001, стр. 12). Другим речима, јавни положај користи се ради остваривања личног и приватног добитка на рачун другог или других. Када се јавни положај користи за личне интересе онда се урушавају и институције у којима се то не спречава. Тако корупција у њих продира. „Корупција се често препознаје као важан, саморепродукујући извор проблема. Делује немогуће борити се против корупције у друштву у коме, ниједно деловање или институција нису од тога ослобођени” (Ledeneva, 2006, стр. 10).

Опасност у злоупотреби овлашћења произилази из два нивоа сукоба интереса: сукоба јавног и приватног интереса и сукоба интереса у оквиру јавних положаја. Да би то било спречено, у добро уређеним демократским порецима то се решава доношењем закона који тачно утврђују да јавно обављање послова не буде подређено лично и приватном интересу. Искуство је показало да најчешћи узроци, разлози и мотиви за коруптивно деловање проистичу из потребе да се на рачун других и друштва задовоље личне потребе и интереси. То је разлог што интересна оријентисаност, кад доминира у обављању јавних послова, може лако да заврши у злоупотреби и нелегалности.

Због тога је изузетно важно да се у политичкој пракси регулишу односи који настају због интереса. Императив добро уређеног политичког поретка, када су у питању интереси, јесте да се јавна функција обавља тако да се јавни интерес не подреди лично и приватном и на тај начин злоупотреби. „У оквиру савременог разумевања корупције присутне су две узајамно повезане претпоставке: да постоје међусобно искључиви јавни и приватни интереси и да јавни чиновници обавезно морају себе да изузму из сфере приватног како би исправно радили” (Bratsis, 2003, стр. 11). Из тих разлога, због могућег сукобљавања интереса у оквиру власти који би омогућили стицање посебне користи или погодности проистекле из положаја или намештења, као и користи или погодности повезаног лица (у оквиру породичних и пријатељских веза), потребно је законом спречити могуће злоупотребе везане за личне и посебне интересе. Аристотел је упозоравао да „се власт и не препушта једном човеку него закону, јер човек лако употреби власт у своју корист и тако постаје тиранин” (Aristotel, 1970а, стр. 128). Један од начина јесте спречавање обављања више јавних функција, као и стално праћење и мерење имовине оних који имају јавна овлашћења.

Сукоб интереса у оквиру власти – могуће злоупотребе и коруптивна деловања

Обављање више јавних функција појединци могу лако да искористе ради личног богаћења, односно присвајања у расподелу. Због тога се законом, у добро уређеним политичким порецима, ограничава обављање више функција. Двострука је последица

ограничавања на једну функцију. „Прва, функционер ће се потпуно посветити само једном послу – на најпрофесионалнији, односно најодговорнији начин” (Ћирић, 2016, стр. 173). То је повољно и за функционера и за јавну установу у којој ради. Функционер ће бити сконцентрисан само на оно што је законом дефинисано у обављању његових дужности, а послови ће добити човека са мисијом посвећеног њиховом обављању. Другим речима, такав јавни делатник показаће своје идеје, знања и искуства у послу на најстраственији начин. Преко таквих функционера, који обављају послове на рационалан и ефикасан начин, институција стиче углед и постаје узорна. Друга последица је да се на тај начин спречава могући сукоб интереса у оквиру обављања послова, односно да функционер не буде у раскораку кад су питању послови селективно издвајајући један од послова као примаран. Издвајање једног посла у оквиру више послова може лако да наруши рационалност и ефикасност у њиховом обављању. Такође, гомилање функција прети да буде пропраћено упуштањем у нелегалности ради прибављања огромне користи или погодности за себе и за оне са којима је особа која је на функцији блиска, односно повезана.

У демократским порецима обављање само једне функције значајно је и за процесе деакумулације функција, али и за спречавање појединачна да увећавају моћ нагомилавањем функција. Ограничавањем на једну функцију наступа процес значајан за демократски политички живот, а то је расподела моћи, то јест њена дисперзија. На тај начин се омогућава да се моћи између себе контролишу и да једна другу ограничавају у могућим ризицима од злоупотребе. Тако се задовољава један од важних услова демократског поретка – подела власти и по хоризонталном и по вертикалном принципу.

И у оквиру једног положаја у власти могућ је сукоб интереса, посебно ако носилац функције или његови ближњи поседују фирме или проценат у власништву фирми које конкуришу за послове финансиране из буџета. Положај се може искористити ради стицања предности приликом добијања послова финансираних из јавних, буџетских средстава. На тај начин се злоупотребљава положај у власти ради прибављања приватне добити. Због тога у развијеним демократијама постоји потреба, и она се законски регулише, да се функционерима ограничи утицај онда када форсирају своје приватне економске интересе. Зато се у законима прописује да су људи на положајима у власти обавезни да пријаве имовину, то јест да је јавности доступна сва њихова покретна и непокретна имовина, као и финансијска средства. Дobar пример су неке земље Европске уније у којима се захтева да имовински извештаји функционера буду доступни јавности. А у случају нетачних података, такви функционери подлежу истрази и санкционисању. Искуства унутар Европске уније су различита. На пример: „Неке државе не уводе стандарде кажњавања, а неке друге и поред снажних санкција не обезбеђују јавни приступ подацима...” (Ejkerman, 2007, стр. 147).

Корупција је својствена људској природи, посебно оном њеном делу који се манифестује као похлепа. Она нагони људе да необуздано задовољавају своје потребе и интересе. „Похлепа изазива код људи страст за нагомилавањем које често постаје сврха самом себи. Похлепа разара разум, рационалност и емоције. Незаситост је стање провалије без дна. Похлепа изазива велике друштвене поремећаје, посебно утиче на успостављање неједнакости” (Ћирић, 2016, стр. 17–18).

Самовоља у организацији заједничког живота омогућава да се те потребе и интереси задовоље по сваку цену, односно уз употребу свих могућих средстава. Сиромаштво сужава и ограничава људске потребе и интересе. Због тога оно погодује ширењу коруптивног деловања незајажљивих у похлепи, односно у задовољавању само својих потреба и интереса. То је разлог што је током историје развијана свест, посебно у демократским друштвима, о потреби спречавања да рђаве последице похлепе и самовоље доминирају, као и да њихово погубно дејство буде заустављено и регулисано.

Најефикаснији начин сузбијања похлепе је ступање у децентрализованог ауторитета, а то је закон. Владавина закона може да заустави незајажљиву људску похлепу и њене интересе, као и владавину самовоље. Закон, као децентрализовани начин регулације људских односа, изједначава људе и омогућава им равноправан положај. У добро уређеном друштву и држави нико не сме да буде изнад закона. Законима се регулишу и сукоби интереса као потенцијални ризици за коруптивне радње. У развијеним демократским друштвима, у којима се води рачуна и о свим врстама људских потреба и интереса и њиховом значају за друштвени и политички живот, ова проблематика је прецизно законски регулисана. На основу политичког искуства у развијеним демократским земљама закључено је да ће интереси, посебно лични и приватни, жестоко настојати да освоје институције друштва и државе. То је разлог због којег су те земље признале и прихватиле утицај и притисак појединаца и група на институције и носиоце положаја у институцијама и из тога извукле поуку и препоруку да те интересне притиске треба каналисати, надзирати и контролисати.

Интереси у друштвеном и политичком животу су парадоксални. С једне стране, развијају политички живот, подижу активизам у њему, а, с друге стране, могу да га угрозе када нису регулисани, надзирани и контролисани јер завршавају у разним облицима нелегалног понашања и велики су ризик за појаву, ширење и одржавање једне од најопаснијих друштвених појава – корупције.

Milica S. Joković¹
University of Belgrade, Faculty of
Political Sciences,
Department for Journalism
and Communicology
Belgrade (Serbia)

INTERESTS AND CORRUPTION

(Translation In Extenso)

Abstract: This paper analyses the connection of interests and corruption, especially corruption and political interests. It first considers the notion of interest, i.e. its meanings and significance, both for an individual and for a society. It presents the classification of interests by Albion Woodbury Small. A special emphasis is given to the encounter of different interests as the beginning of clash between humans. The paper analyses individual, special and general interests, as well as their relations. The paper also analyses two levels of conflict of interest: the conflict between public and private interest and the conflict between interests within the public offices. The relation of interests in society and politics is solved in the best way by adopting laws, i.e. by introducing the rule of law into political order. Without that the interest orientation of politicians can easily end up in abuse and illegality. In turn, abuses and illegalities open the possibilities for various kinds of corruptive acts.

Keywords: corruption, interest, politics, abuse of powers, rule of law.

Significance of Interests for Social and Political Life

The term interest is used to denote human direction, interest in a thing, idea, object, or in another person. Interest is one of the primary human goals and attention drivers. The extent and power interests have in human life are captured by Thomas Hobbes - “the axioms of geometry would be disputed if they would interfere with the interests of people” (Pašić, 1983, p. 11-12). Interests often express human inclination towards, and effort to fulfilling personal wishes, demands and needs. The stronger someone’s urge is, the stronger is the interest. “As an interest grows it creates a permanent tensional condition that leads to a compliant behaviour, and also acts as a silent agent in selecting and directing anything related to that interest” (Olport, 1969, p. 307-308). French philosopher Claude Adrien Helvétius, following Hobbes footsteps, wrote: “Interest is the almighty wizard that changes the shape of every object in the eye of any being” (Pašić, 1983, p. 11).

The expression interest was initially used as a “fruit of money (even today it can be heard that capital, or money multiply)” (Mirić, 1973, p. 34). Given that every interest is

¹ milica.jokovic@fpn.bg.ac.rs

directed towards some personal good, value, possession, idea, object, it should not come as a surprise that in many cases it is linked to money as well. "Inter-esse, to be in between, always marks some specificity in relation to something else, some other specificity" (Mirić, 1973, p. 34). In other words, interest is related to human specific intention to actively engage with someone (another individual) or to something (an object). The subject of ones interest could be personal wish, need or necessity, in which case it would be called personal interest, or common (social) wish, need or necessity in interest of a society. Whether we use the term interest as individual or social it is portrayed as a moving force and the connecting element of all human relationships.

Therefore, it is indisputable that different types and divisions of interest cannot be successfully classified regardless of how much effort we put in it. A German philosopher Eduard Spranger made a classification of basic interests based on the areas of human activity. Those interests are: 1. theoretical, focused on learning the truth; 2. economic, concerned with wealth accumulation; 3. aesthetic, in search for beauty; 4. social, as care for people, or rather an exploration of ways for social security and stability; 5. political, aimed at claiming power; and 6. religious, search for deeper meaning uniting earthly and other-worldly (Zvonarević, 1978, p. 255). American sociologist Albion Woodbury Small made a classification that includes „six basic human interests: for health, for wealth, for sociality, for knowledge, for beauty, and for justice“ (Mirić, 1973, p. 35). He believed that those interests are the basic moving force of all human action.

Social life, life in a community, is not in the state of equilibrium; most often it is characterised by constant change of relationships of individuals and social groups, change of power relations, superior and subordinate positions. Life in society is based around contact points of a variety of interests. The interests clash at those contact points while individuals and social groups attempt to satisfy needs and reach their goals. As the society develops and advances the number of situations where people have fewer common points increases as well. With development, and accelerating globalization a population is placed to choose among many options available.

As soon as an individual is faced with an option to choose it can pursue own wishes and needs. At the same time needs and interests of other people are rarely taken into account. The drive is most often based on egoistic interests. No society has reached the stage in development where it would be able to satisfy a variety of needs and wishes. Both nature and societies are frugal when it comes to human needs and wishes. Satisfying them means relying on the rule of 'strength and power'. Whoever on the social ladder has the superior position can pursue own interests and place them over the interests of others. Socially inferior cannot effectively protect own interests against socially superior. Politics particularly is the field in which intentions and interests can be forced upon individuals and groups. Interest is the key term in understanding political power of those who govern society.

In a society, while co-existing with other individuals and groups a person aims at satisfying own needs, from very basic to those that can be characterized as luxury. While satisfying own needs one is often in conflict with other individuals. The conflict arises when others put obstacles to satisfying needs and interests, while at the same time others also try to satisfy their interests. People are also different in the way they prefer achieving goals. Some would use all available means, without regards to legality or social

suitability, including damage they may cause to others. Others would consider means and consequences while satisfying own needs. Such people would use only means that would not harm others and corresponding needs, interests and goals. Gordon Willard Allport claims that, when it comes to satisfying one's interests competency plays a major role especially in a more mature stages of life. According to this author "we survive through competition, develop through competition, affirm ourselves through competition" (Olport, 1969, p. 279).

It should be mentioned that, regardless of what kind of interests we are talking about, general, specific, or individual, society rarely achieves consensus about general, or public interest that would be acceptable to all individuals and social groups. Common interest is often used as the most powerful mean for manipulation and control. Behind the common interest there are most often individual and particular interests. There are also situations where common interest is derived from an individual or a particular interest. Often though, common interest is used as a smokescreen for someone's individual or particular needs, wishes and demands. Those competing for higher ledges of social and institutional order oftentimes rely on invoking public interest of citizens or the whole society. That is how broad social support is secured. Afterwards, it turns out that the public interest narrative was there only to obscure selfish interest. Once the dominance is established individual and particular interests are promoted as common, even though pursue of such interests would only cause injustice, insecurity, instability and suffering for the citizens. Interests, if not properly balanced, can cause significant social differences and often irrevocable injustice.

Judging by the nature of interest it could be said that the concept is closely linked only to individuals and it does not have a broader common foundation. That, however, would be the case only if individuals could live outside of society, which makes such judgement incorrect. By taking part in social activities with other community members individuals create relationships of connectedness and belonging to the community. David Hume claimed that the "interest of every individual [is] closely related to the community's interest [...] Utility or usefulness is nothing but a tendency to a certain end, it is a contradiction in terms, that anything pleases as means to an end, where the end itself no wise affects us" (Hume, 2015, pp. 62–63). Only thorough mutual relationships they satisfy particular interests they share and which are result of their connections. It is indisputable that common interests do not have moving force when it comes to individuals because individuals are hardly moved or prompted when there is no tangible benefit. Individuals are primarily motivated by personal wishes and pleasures. "An interest manifests permanent disposition that for corresponding objects raises increased attention and curiosity" (Neuendorff, 1991, pp. 11–12).

Individual, Particular, and Common Interests

Individual interest drives a person towards activism and participation in social affairs for personal benefit. A person becomes inclined to enable or encourage others to benefit, acting under assumption that him/herself will benefit in that way also. The idea of the significance of an individual interest was put forward and developed by John Locke, Jeremy Bentham, and Adam Smith. Locke was of the opinion that for an individual self-

interest was the most important thing. Accordingly, the government is based on individual interests and its main role is the preservation of property. "The government is, in my view, a community of people constituted only to achieve, preserve and advance individual civic interests" (Locke, 1978, p. 140). Bentham was claiming that individual interests are the only true and real interests: "It is pointless to speak about the interest of a community without understanding what constitutes the interests of an individual" (Bentham, 2010, p. 7). Smith argues that individuals are concerned only by current interests. Interests related to the future are remote. Accordingly, individuals "frugality and industriousness [...] are useful only for accumulation of wealth" (Smit, 1998, p. 377). While striving to secure means for survival an individual often accrues more than needed and often ends up in greed. "During the XVIII century Shaftsbury defines interest as a 'wish for such amenities that provide for well-being and security' [...] Hume in a similar way uses terms passion of interests or interest inclination as synonyms for greed for accumulating wealth..." (Hiršman, 1999, p. 59).

When it comes to satisfying needs, wishes and interests the boundaries often vanish. The more someone owns the bigger the appetites are. It is not sufficient to satisfy only basic needs, an individual is often propelled to take from society or others things that do not belong to him. Greed is the result of man's nature to gather for life security. Immanuel Kant claims that greed "contains power that is believed to be sufficient to replace lack of any other power" (Kant, 2003, p.153). Greed usually comes to surface during the times of uncertainty and instability. The way to certainty is through greed. Greed is particularly strong trait of those who lived through prolonged uncertainty. When such a person attains higher social position it is often capable of displaying substantial level of greed. "Greed is the source of all sins – Apostol spoke – because it takes wealth as purpose, while it is only a mere mean, and in that it is the essence of sin: to take a mean as a purpose, to neglect and underrate purpose" (Unamuno, 1967, p. 121). Greed on one hand could be justified because it is in the human nature to fight and compete with others for survival, and to be the best and most successful in what it does. On the other hand, greed could be a result of human immoderation and overindulgence. In such a situation it is dangerous for the individual as well as for the society.

When an individual in the course of pursuing personal interests gets hindered or prevented by someone's else interests and wishes the individual resorts to a biological nature. This includes awakening of selfish, 'animal' impulses and instincts. If there are no moral or cultural restrains in place an individual does not impose self-restraint against others in his way, and it is capable of destroying everything he comes across until the interest is satisfied.

Common interest is hard to define because people see in in a variety of ways. For some it is common because it satisfies their own individual and particular needs, for others it is not because they do not perceive themselves within its premises. If common interest is not clear and precisely defined it can be abused through differences in interpretation. Common interest is by nature more abstract than not. It is not a sum of individual interests although it can come out as a result of common needs and an agreement regarding the approach to satisfy them. Combining different individuals' interests in a community can result in disparity, and not in congruity and conformity. Common interest becomes specific in cases when it is inked to provision of basic life needs and right of all members

of a society. Common interest is most often related to primary needs, emotional needs, right to life, freedom, property, etc. Common interest is common only when it satisfies a large number of individuals and groups in an optimal way. Michael Foucault points out that people should be “encouraged towards interests for useful and honest” (Fuko, 1997, p. 104). In other words, the more a common interest is abstract, undefined and unspecified, the more often result is a situation where some groups declare own interests as common.

It is often said that common and particular interests are juxtaposed, which actually rarely is the case. As a rule, particular interests clash more often mutually than with common interests. Even in situations where it seems there is a clash of a particular interest with a common interest it is actually a case of clash between two particular interests. In other words, social life is characterized by dynamic struggle in which particular and individual interests are in conflict which in different interest related situations present themselves as common. The juxtaposition and change of different interests is something characteristic for human communities throughout history and it undeniably is a reality of their existence. When politicians emphasize that they have precisely defined common interests of citizens, it is often a mask obscuring the interests of privileged groups and individuals. They would use common interest only to gain power, or if already in the position of power, to consolidate that position. It would be used as a screen behind selfish interests of those in power hidden, all in the name of common good, utility, well-being and happiness of all in the community. However, in order to attain and preserve privileged positions of power individuals need to, besides their own, satisfy interests of individuals and groups that enabled them to achieve such positions. In this way a state of interdependency is created, which often turns into a hostage situation requiring from those in power to work towards satisfaction of needs of other groups and individuals. If that gets betrayed those in power can expect to be treated the same way once their fortune changes.

It has been observed that after a political change malpractice and abuse of power remain unsanctioned, although it is often promised during the election campaigns. The promise remains unfulfilled because once the power change had taken place the new occupants of positions of power begin pursue of own interests and by exposing the previous wrongdoings would put them under scrutiny as well, and would prevent them from using the office to achieve their personal gains.

Human need is not only individual but also social. Politics, because it is in part intermediary, or a link between different interests – individual, particular and common – is where individual and social meet. A governance system which should promote values that encourage all three, individual, particular and common interests equally is democracy. “Democracy must be a search for, and satisfaction of common needs and interests, which require – apart from the need to define and list them – assessment of priorities and creation of climate of co-operation” (Kamps, 2007, p. 8). That is the best way for all, often conflicted, interests to be met, with as little effort as possible.

If we define politics as an “institutional social power of mediation between interests, but also as a struggle to obtain that power, or to affect it” (Mirić, 1973, p. 38) we then acknowledge the significant role it has in satisfying human needs and wishes. Politics today, as in the times of Aristotle, is practical activity that, among others, facilitates interest-based organization of people. Unlike Plato, who has constructed an ideal state where interests are in harmony, and that harmony is put forward and maintained by the common interest,

Aristotle's visual field is dominated by values and benefit. Aristotle was of the opinion that politics and political life should be guided by two universal values – justice and good – and that it should be of service to all citizens. In other words, his understanding of politics is based on two universal values and a utility, or in modern terms – interest. Aristotle claimed that justice and good will have a significant influence resulting in comparison of different interests in a political community. According to him, good and justice “require us to take into account benefit for the whole of the state and the interests of all citizens, and the citizen is, in general, is one who shares in the administration of justice, and in offices, which differs under different forms of government” (Aristotel, 1970b, p. 98). Aristotle argued for a balance between individual, particular and common interests.

Unfortunately, when politics became separated from justice and good it became an easy prey for selfish interests of individuals. When selfish interests overwhelm political community people become pragmatic, so it happens they become driven not by universal values or ideologies, but by bare pragmatism. That is the reason that instead of worldviews, ideas or convictions people in modern politics are guided by own interests. In such political environment citizens often become victims of egoistic interests of individuals or groups in power. Also, participation in political life is most often motivated by personal interests.

Egoistic interests in politics cannot provide for stability in a community. They consume interests of others, particularly of those vulnerable and powerless. Also, egoistic interests instigate significant economic and social insecurity and destroy political institutions. Ultimately, these interests destroy also values and systems of values needed for societal and state orientation and integration. Primacy of individual interests in political life of a community, especially their promotion as universal, lead towards transforming the other part of the community into a mass used for manipulations aimed at remaining in power.

Opposing interests can surface through politics. They show how heterogeneous, but also divided some society is. Interests also show power relations, primarily relations characterising political power, which is the most significant element of political rule.

Conflict of Public and Private Interest as a Risk for Corruptive Activities

Human interests are the moving force of human action. Without interests people are disinterested in individual but also collective life. The most powerful motivating force is interest. People come to conflicting positions when they start working towards their interests. Conflicting interests most often lead to conflicts, both manifest and latent. To avoid the situation in which conflicting interests lead to hostilities, and even wars, they need to be harmonized, by finding ways to attain them without inflicting significant damage to anyone. In well organized societies interests are delineated and precisely defined. At the base of all interests are individual interests which, in accordance to group affiliations, inform particular interests, and at the level of the society as a whole – common interests. Individuals in a society should be in agreement when general interests are defined, and those who work on realising those interests (politicians) should have the ability to assess to what extent and in what way they can be realised without threatening individual and particular interests. What is needed in order to avoid putting at risk individual interests is moral education, or rather ethical culture. As Baron d'Holbach claimed, moral “would

be a futile theory if it would not prove to people that the highest interest is actually to be virtuous...” (Holbah, 1950, p. 207).

Erosion of interests in political life is related to politicians and others engaged in public work. “There is a difference between the role every public official has in public and personal sphere. In modern democracies state representatives have mandate to serve the whole population, not to secure privileges to friends and relatives...” (Karklins, 2007, p. 109). However, abuse of office is possible if their roles and positions are not well defined. Serious abuses are most often present when interest are involved. Conflict of interests is a significant risk when it comes to corruption. One of the generally accepted definitions of corruption defines the term as misuse of the public office or authorities in order to obtain personal or private gain on the account of common interest (Antonić, 2001, p.12). In other words, public position is used in order to obtain personal and private gain at the expense of others. When a public position is used for personal interests the corresponding institutions failing to prevent that also get eroded. In that way they get permeated by corruption. “Corruption is often recognized as an important self-reproducing source of problems. Fight against corruption seems impossible in a society in which no action or an institution is safe from it (Ledeneva, 2006, p. 10).

Treat from the abuse of office come from two levels of conflict of interests: conflict of public and private interest, and conflict of interest within a public office. To avoid that situation well established democratic political systems have laws that prevent the public office to be subjected to individual or private interest. It has been demonstrated that the most common causes, reasons and motives for corruption originate from a need to satisfy personal needs at the expense of others and the society in general. That is why focus on interests, when dominating public jobs, can end up in office abuse and illegal activities.

Therefore, for political practice it is very important to regulate relationships that are setup on interests. Successful political order, when it comes to interests, is based on the imperative that public interest cannot be subjected to a private and personal one. “Within contemporary concepts of corruption there are two mutually connected assumptions: there are mutually exclusive public and private interests; and holders of public offices must exempt themselves from the sphere of private for to be able to work properly” (Bratsis, 2003, p. 11). For those reasons, possible conflict of interests that would allow for specific gain or privileges within the governing structures, as well as benefits or privileges of a related person (within family or circle of friends), it is necessary to prevent abuse that would lead to personal or particular interests. Aristotle was pointing out that “power is not given to a single man, but rather to the law, because a man easily seizes the power to serve his own ends and in that way becomes a tyrant” (Aristotel, 1970a, p. 128). One of the ways to do this is prevention from holding multiple public offices simultaneously, as well as monitoring personal property of all those involved in the work of public offices.

Conflict of Interests Within the Government – Possible Abuses and Corruption Activities

By holding more than one public office jobs individuals can simply use the position to increase personal wealth, through appropriation in allocation. Therefore, well-ordered political systems impose bans to holding multiple public positions. Limiting public office

employees to only one position has a twofold effect: “The first one is, the employee will be dedicated to one job only – in the most professional and responsible way “ (Čupić, 2016, p. 173). That would be beneficial to both, the office and the individual holding the office. The individual will be focused only on what is provided by the law in performing her or his duties, and the work will benefit from dedication of a professional. In other words, such a public servant will display own ideas knowledge and experience at work in the most passionate way. Through public servants that are performing work in rational and efficient way, an institution would increase reputation and become an example. Second effect is prevention of possible conflict of interests between work responsibilities, a public servant would not be in a position to select one as the primary and neglect other jobs or tasks. This kind of selection could easily negatively affect rationality and efficiency of work. Also, accumulation of functions pose a threat in terms of illegal activities inclined to accruing substantial personal gain for the official or for those closely linked to the official.

In democratic systems having only one public office post is important for a process of de-accumulation of positions, but also for preventing individuals to accumulate power through multiple public posts. By limits in the form of a single public post a process important for democratic political life starts, namely division or dispersion of power. Division of power allows for mutual balance and control in cases of potential malpractice. In that way one of the important conditions for democratic order gets fulfilled – division of power by vertical as well as horizontal criteria.

Even within one position of power a conflict of interest is still possible, especially if the holder of the office or someone close to him or her partially or fully owns companies that are competing for jobs funded from the state budget. The position can be used to secure advantages in securing jobs that are funded by the public funds. That is how public office is abused to acquire private gain from public funds. That is why in developed democracies there is a need, which is legally regulated, to limit potential influence of public office holders that would lead to promoting own private interests. That is why obligation to report and make publicly available a comprehensive property list for anyone taking the public office is one of the legal provisions. As a good example some EU countries require these property lists of public officials to be publicly accessible. In case of false or incorrect data provided public officials can be investigated and sanctioned. Within the EU experience varies. For example: “Some states do not bring in sanction mechanisms, and others despite strong sanctions are not able to secure public access to this data ... “ (Ejerman, 2007, p. 147).

Corruption is a characteristic attribute of human nature, especially in part that is manifested as greed. Within human nature drive for unrestrained satisfaction of needs and interests is what encourages to greed. “Greed wakes up human passion for accrual that often becomes an end in itself. Greed destroys mind, rationality and emotions. Gluttony is a condition of a bottomless pit. Greed causes significant social disorders, and especially plays a role in establishing inequalities...” (Čupić, 2016, p. 17-18).

Selfishness in organization of common life allows for needs and interests to be satisfied at all costs, by any mean available. Poverty narrows and limits human needs and interests. Therefore, poverty is a good condition for spread of corruptive behaviour of the greediest, those that are pursuing own selfish needs and interests exclusively. That is the

reason for which an awareness in regard to the need to prevent dominance, including negative outcomes, of greed and selfishness has been developed as well.

The most efficient way to suppress is to establish a system of depersonalized authority – that is, the law. The rule of law can stop uncontrolled human greed and interests, as well as selfishness. The law, as depersonalized way of regulation of human interaction, places one on par with others and provides them with the equal treatment. In a well regulated society or a country no one can be above the law. The laws regulate conflicts of interests as potential risks for corruptive activities. In developed democratic societies, where all kinds of human needs and interests and their significance for social and political life are taken into account this area is well regulated. Developed democratic countries, relying on their own political experience, have come to a conclusion that interests, especially individual and private, would try to conquer social and political institutions. That is why those countries have acknowledged the role and pressure individuals and groups can exert on institutions and public officials, and came up with an understanding that the pressure and underlying interests should be channelled, monitored and controlled.

Interests in social and political life are paradoxical. On the one hand they develop political life and increase political activism, while on the other hand can jeopardise it, if not regulated, monitored and controlled, which would lead to different forms of illegal behaviour, posing a serious threat by allowing for presence, spread and maintenance of one of the most threatening social phenomena – corruption.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Antonić, D. et al (2001). *Corruption in Serbia*. Beograd: Center for Liberal-Democratic Studies. [in Serbian]
- Aristotel (1970a). *The Nicomachean Ethics*. Beograd: Kultura. [in Serbian]
- Aristotel (1970b). *Politics*. Beograd: Kultura. [in Serbian]
- Bentham, J. (2010). An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. <http://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/bentham1780.pdf>, retrieved March 25, 2017.
- Bratsis, P. (2003). The Construction of Corruption, or Rules of Separation and Illusions of Purity in Bourgeois Societies. *Social Text* 21 (4): 9–33.
- Čupiće, Č. (2016). *Politics and Greed*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Čigoja štampa. [in Serbian]
- Fuko, M. (1997). *Discipline and Punish*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. [in Serbian]
- Hiršman, A. (1999). *The Passions and the Interests*. Beograd: Filip Višnjić. [in Serbian]
- Hjum, D. (2015). *An Enquiry Concerning the Principles of Morals*. Beograd: Albatros plus. [in Serbian]
- Holbah, P. (1950). *The System of Nature*. Beograd: Prosveta. [in Serbian]
- Kamps, V. (2007). *Public Virtues*. Beograd: Filip Višnjić. [in Serbian]
- Kant, I. (2003). *Anthropology from a Pragmatic Point of View*. Zagreb: Breza. [in Serbian]
- Karklins, R. (2007). *The System Made Me Do It*. Beograd: Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji. [in Serbian]

- Ledeneva, A. (2006). *How Russia Really Works – The Informal Practices that Shaped Post – Soviet Politics and Business*. New York: Cornell University Press.
- Locke, J. (1978). *Dve rasprave o Vladi*, knj. II, Beograd: Mladost. [in Serbian]
- Mirić, J. (1973). *Interest Groups and Political Power*. Zagreb: Narodno Sveučilište grada Zagreba, Centar za aktualni politički studij. [in Croatian]
- Neuendorff, H. (1991). *The Concept of Interest*, Zagreb: Informator, Fakultet političkih nauka. [in Croatian]
- Olport, G. (1969). *Pattern and Growth in Personality*. Beograd: Kultura. [in Serbian]
- Pašić, N. (1983). *Interests and Political Process*. Beograd: Komunist. [in Serbian]
- Rouz-Ejkerman, S. (2007). *Corruption and Government – Causes, Consequences, and Reform*. Beograd: Službeni glasnik. [in Serbian]
- Smit, A. (1998). *Inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. Novi Sad: Global Book. [in Serbian]
- Smit, A. (2008). *The theory of moral sentiments*. Podgorica: CID. [in Serbian]
- Unamuno, M. (1967). *Tragic Sense of Life*. Beograd: Kultura. [in Serbian]
- Zvonarević, M. (1978). *Social psychology*. Zagreb: Školska knjiga. [in Croatian]